

0252/7.
008

Видавництво „Віра і Наука“
Орган Українського Євангельського Об'єднання.

Випуск I.

Л Е В Б У Ч А К.

I.

Змаркований час.

II.

РЕЛІГІЙНІ ПРИГОДИ ГНАТА НАДВІРНОГО.

— ● —

Накладом Української Євангельської
Реформованої Церковної Ради.
Коломия 1929.

В. Н.

11.008

Львів. Бібліотека
АН. УРСР

Видавництво „Віра і Наука“

Орган Українського Євангельського Об'єднання.

Випуск I.

Л Е В Б У Ч А К.

I.

ЗМАРНОВАНИЙ ЧАС.

(Повість з початків євангельського руху на Великій
Україні за царських часів).

II

РЕЛІГІЙНІ ПРИГОДИ ГНАТА НАДВІРНОГО.

(Повість на тлі визвольного релігійного руху
в Галичині).

~~86232~~ / 1.

Накладом Української Євангельської Реформованої
Церковної Ради.
Коломия 1929.

З друкарні Вільгельма Бравнера в Коломії.

W5(2=9K)S-644

Copyright by Autor.
Всі права застережені.

18288

Львівська державна
наукова бібліотека
№ 6599

Змарнований час.

I.

Це вже була остання проповідь і остання служба Бога, якою старенький батюшка Ісаїя Кольніков закінчив свою довголітню священничу кар'єру. Старі літа зломили пан отця Кольнікова на силах, перемінили колись сильний дзвінкий голос на хрипливий і слабенький; голову і бороду вкрили, як сніг, білим волосом, а лице поорали, як плугом, великими зморщинами. Разом з тим усім батюшка Ісаїя змінив свій релігійний світогляд. Навіть були зажалення, що він ширить якусь „єресь“. Нинішня його остання проповідь лицювала би скорше Ратушному або Рябошапці, а не йому, будь-що будь, заслуженому православному батюшці. Змучений, зужитим вже і хрипливим голосом, майже шепотом, він закінчив проповідь словами Спасителя: „Так нехай сіяє світло Ваше перед людьми, щоб вони бачили ваші добрі діла і прославляли Віця вашого, що на небі“. Кількоро людей, що слухали тої проповіді, то зітхали, то казали: амінь. Зникаюча кількість людей засмутила старенького Кольнікова. Так воно водилося вже через трийцять п'ять літ його душпастирської праці, так це закінчилося і тої неділі. Він зауважав, що це вже врилося в навичку не лише православних

людей але й інших, що коли відправляється святу літургію (службу Божу) у старославянській, церковній, незрозумілій народові мові. Незрозумілої мови люде слухають з великим пієтизмом і побожністю, бо уважають, що відправляючий говорить із самим Богом. Коли ж він говорить проповідь простою народньою мовою, то люде уважають, що ця проповідь не має нічого спільного з вірою і виходять з церкви.

Решту служби Божої Кольніков перевів як звичайно механічно. Коли кінчив словами: „Благословеніє Господне на вас, того благодатію и чоловіколюбієм, всегда, нині и присно и во віки віков“, тоді дяк затягнув а м і н ь самий, бо не було кому потягати за ним.

Кольніков ще раз глянув на гарно удекоровану, позолочену церкву, на кількох старих жінок і кількох ще привязаних йому і його ідеї чоловіків. Йому щераз перейшли через ум слова Спасителя: „Так нехай сіяє світло ваше перед людьми . . .“

— Чи сіяв я світлом перед моїми людьми? — подумав Кольніков. — Порожня церква, село гине в деморалізації і п'янстві... Десь мусить бути причина цьому всьому. Народ мого села кинувся за рятунком, але не до православної Церкви, а до різних сект — докорив він собі.

До захрестії прийшов старший брат Луначенко, що приніс збірку.

— Надзвичайно мала збірка, — замітив Луначенко, — скорше з каменя витиснув би воду, як з тих людей дар на церкву Божу.

Старенький парох покрутив заперечуючо головою, положив руку на Луначенка і додав: —

брате, колиби з нами був Господь, то миб мали людей, велику збірку а навіть в додатку малиб силу із каменя воду витиснути.

— Я не вірю, щоби Господь був більше з Рябошапкою, котрий тепер в нашому селі заводить якусь нову віру, приймає до себе бродяг і злословить нашу святу православну Церкву, — твердив Луначенко.

— По овочах пізнаєте їх. Рябошапка на-вертає до Господа великих грішників: з п'яниць робить чесних і тверезих людей, з безбожників і злочинців добрих і чесних християн. — Когож ми навернули? — сказав Кольніков.

Така бесіда немало здивувала Луначенка, хоч в дійсности він сам був тої гадки, що його батюшка, але уважав на його старість і повагу й не хотів робити йому таких докорів. По короткій бесіді Луначенко попрощався з батюшкою і відійшов. Старенький, підпираючися палицею, почерез свій сад поволи ступав у сторону своєї домівки. Він по дорозі відпочивав в саду тінистих дерев. Від коли померла його люба дружина, він більшість свого часу перевів у тім саді серед глухої тишини. Тут він роздумував про минувшість свого життя. Тут він на самоті, серед природи, тишини, на розмові з Богом, ґрунтовно змінив свій релігійний світогляд. Це, що перед смертю покійної дружини видавалося правдивим, одинокою цілею в життю — по смерті дружини, по ґрунтовнім передуманню і перестудіюванню свого релігійного переконання стало безвартісне і пусте. Свою душпастирську працю він від тоді став уважати за змарновання часу. Він все повтаряв собі, що колиб йому вернулись знова молоді літа і колиб він

знова мав вибирати собі покликання, то ради духовного відродження свого народу, він вибрав би інше покликання, як мав до тепер.

Кілька послідних літ до него майже ніхто не заходив, бо він і цього не бажав собі. Його доглядала старенька, працююча служанка Саша, що служила йому через кілька десятків літ.

Він входив до свого покою і до свого кабінету так тихо і так незаметно, що Саша довідувалася про його прияви́сть або відсутність, коли бачила його капелюх і пальто на шарагах, а ключ у дверях кабінету. Нині Кольніков увійшов теж так тихо і незаметно, як лиш це було можливо: повісив капелюх і пальто, відомкнув кабінет, ідучи до середини замкнув його знова без найменшого згуку. Він витяг із кишені свій цінний кишонковий годинник і портфель з грішми та положив їх біля лампи, що стояла на бюрку недалеко вікна. Опісля сів на м'яке, старе витерте крісло, схилив голову в долину і покрити свою, зморщками поорану твар долонями і дав волю думкам. Вони вихопившись в широкі воздушні простори полинули в далеку минувшість.

По кількох хвилях він почув кроки Саші. Його капелюх і пальто перед дверима кабінету сказали їй це, що вона хотіла знати. Старенька служка застукала до дверей батюшки дуже легенько і притуливши ухо до дверей наслухувала відповіди. Із середини дався чути змучений, майже шепучий, голос батюшки:

— Прошу до середини!

Саша принесла теплу, добре прилагоджену вечеру.

— Спасибіг — сказав Кольніков. Але Саша ще стояла. Вона хотіла щось батюшці сказати, та не сміла і не знала, як і звідки зачинати.

— Пожалуйста батюшка — нарешті відізвлася — коли це не буде за богато, позвольте мені піти на євангельське зібрання — нині прибув до нас брат Рябошапка, кажуть дуже гарно проповідує Слово Боже.

Старенький батюшка, підніс свої здивовані очі і впрявив їх у службу.

— Саша і Рябошапка! Що за ідея і що за комбінація! — перейшла думка через голову батюшки Ісаїї.

— Саша! Через трийцять літ ти була нашою вірною помочою, ми тебе уважали з покійною дружиною членом нашої родини, а через ціле твоє життя ти була вірною дитиною православної церкви. І тепер не булоби з моєї сторони по християнськи відмовити тобі твоїй просьбі, та взняти твою совість у твоїх релігійних переконаннях... Іди і користай з нагоди!

Коли батюшка говорив, Саша замітила, що її Євангелія, котру вона принесла зі збору штунди, лежала поруч його старославянської, церковної Євангелії.

— Іди, Саша, це є твоє діло, збороняти тобі не можу!

Саша спостерігала дальше його твар.

— Батюшка певно чуються недобре? Ви нічого не їли нині.

Кольніков відложив набік серветку.

— Я зовсім не голодний. Часом воно краще не силувати себе, чи кого другого.

Він піднявся з крісла, відійшов від стола і сів біля свого бюро.

— Ну, Саша також... Це дивне! — Він подумав сідаючи у своє м'яке, старомодне крісло. — Цей Рябошапка мусить мати неаби яку духову силу... Це все Богом дане. Цего ніколи не можна набути самому.

II.

Він тепер знов звертав очі на Євангелію, що Саша принесла від „відступників“ його церкви. Він її порівнював з Євангелією православного видання, одначе — як впрочім він сам добре знав перед тим, ці Євангелії нічим не ріжнилися. Та з нев'яснених причин він тепер студіював Євангелію Саші з більшим пієтизмом і з більшим захопленням, ніж робив це коли у своєму життю. Кожна стрічка, кожне речення приносило йому якусь нову гадку, новий підйом до нового діла. Мабуть тому, що це Євангелія була друкована в чистій рідній мові, а в додатку тому, що в останніх роках релігія для Кольнікова стала не як спосіб до прожитку, а як ціль, або радше сказати як середник до духовного відродження і зближення до Бога. Він несподівано отворив Євангелію, де було написано: „Не кожен, хто говорить до мене: Господи, Господи! увійде в царство небесне, а той, хто чинить волю Отця мого, що на небі“.

— Чи чинив я волю Його? — О! Боже як змарнував я свій час, але Ти, Господи бачив, що я пробував, одначе не міг — висказав батюшка слова молитви. Він скрутив лямпу, знова схилив важку голову на стіл, підперши її руками і знов

дав волю своїм думкам, а ті понесли його пам'ять у далеку минувшість його життя. Через його ум перейшла картина його молодечих студентських літ, часи безбожності, а безбожність привела до цього, що він разом з подібними йому топтали і помітували релігією, моралєю, законом, родиною, власністю і взагалі усім, що на Заході уважалося підвалиною життя. Тут він зі своїми однодумцями називав все, що духове, пустою мрією і втратою часу.

Потім картина протверезіння. Молода душа Кольнікова відчула спрагу. Він почув велику тугу за чимсь з поза грубого матеріалізму, за чимось таким, щоби злучило його німецький дух з всесвітнім духом, з життєдайною силою — з Богом. Він всего пробував. На останку пішов на православну теологію, а відтам висвятився на батюшку. Тут зараз помітив, що не знайшов того, чого душа бажала і за чим так широко рвалася. Безнастанні, монотонні, механічні відправи зараз остогидли молодому і ідейному батюшці. Однак його душа скоро отупіла і перестала глядіти правди. Небаром він став сліпим знаряддям колишньої царської Росії, й як батюшка шпіонував і переслідував всяку поступову думку в своїм селі. Тепер в заплату за це, він бачить наслідки: Село згангреноване, здеморалізоване. Молодіж хитається п'яна в коршмах, а чужі і свої використовують його темного і затурканого парафіянина. Йому стало жалко за змарнованим часом, котрий ніколи вже не вернеться.

Тут він витягнув з кишені стару витерту нотатку, де була записана сума його праці, як душ-пастиря. За весь час він мав 1200 сльобів, відпра-

вив поверх 10.000 Служб Божих, охрестив 3000 дітей. Але на дармо глядів за запискою, деби була згадка, що він темним і забобонним отворив очі, безбожника привів до Господа, з п'яниці зробив тверезого чоловіка, зі злочинця роботящу і пожиточну людину. На це треба було євангеликів, Рябошапки і Ратушного, котрі тепер цю роботу виконують в його селі.

— О, Боже, дозволь мені хоч одну людину привести до Тебе — хоч одного грішника звернути з його блудної дороги на Твою святу путь. Тоді я буду міг вдоволений кінчити шлях мого життя.

На дворі шумів вітер. Він вив, пригинаючи до долу високі дерева. Гудіння вітру здавалося, наче хтось далеко ридає і просить о поміч. На дворі падав дощ, а великі і густі його краплі били об вікна батюшкової хати. Ніч була темна. Було лячно і холодно. Кольніков приступив до вікна і глядів у цю темну пітьму. Тоді з його приходства виходила Саша і потюпала болотом в дощ на зібрання штунди. Він далі чув, як вітер боровся з деревами, котрі стояли йому на перешкоді, а дощ даліше бив об шиби вікон. Кольніков покрутив головою, співчуваючи з тими, котрі в таку неgodу пускалися в дорогу. У таку ніч люде все сиділи дома, хиба, що щось надзвичайне виганяло їх із теплої, сухої хати.

— На вечірні, у таку неgodу в нашій церкві певно і душі живої не булоб — подумав батюшка.

Він тихою ходою відійшов від вікна, присунув крісло до печі і знов потонув у думках.

III.

З надвору у той час під вікном показалася суворо, заросла твар якогось осібняка. Його жадні очі були звернені на сидячу постать батюшки. Відтак осібняк отворив штучним знарядом вікно. Худа постать людини вкралася до кабінету батюшки і тихо та скрито прямувала до стола, де лежав його годинник і гаманець з грішми. У цей момент батюшка піднявся з крісла і зі здивованням підійшов до загадочного „гостя“, наставивши руку до привіту.

— Добрий вечер, добродію, — чемно привітав Кольніков осібняка, — чим можу вам послужити? В якій справі приходите?

Ця дивна і лагідна стріча змішала „гостя“. Він глянув раз на тихе і лагідне лице пароха, то знова на його протягнену руку до привіту. Нарешті груба і сильна рука загадочного гостя сильно стиснула худеньку і ніжну руку Ісаїї.

— Прошу сідати, — батюшка показав на крісло біля теплої печі.

Незнакомий вагався і не знав що йому робити.

— Але перш прошу будьте ласка, замкніть вікно, нині холодно і дощ на дворі, — піддав гадку Кольніков.

Дикі очі осібняка даліше гляділи здивовано і суворо з під його насуплених брів, одначе похвилі поправляючи бравнінг у своєму закритому місці, приступив до вікна і на просьбу батюшки замкнув його. Повільною ходою повернув до вогню, що жарів в печі. Кольніков присунув йому крісло і попросив сідати. „Гість“ був цілий мокрий від дощу і трясся від зимна. Кольніков знова глядів

на виснажене лице, на нечесане волосся, запалі очі і вистаючі кости лица тої нещасної людини і з батьківським чуттям промовив :

— Я думаю, що ви, добродію голодні.

Та батюшка не дістав відповіді. „Гість“ глядів уважно за рухом батюшки. Поведення незнакомого було подібне до поведення дикої звірини, за котрою гонять стрільці, а котра все готова: або до втечі, або кинутися на напасників в обороні свого життя.

Кольніков не ждав на відповідь. Він взяв тацку, на котрій стояла шклянка молока і пожива, що Саша принесла на вечеру батюшці.

— Прошу, живіться!

Нуждар не дався довго просити. Він з захватом їв все, що було.

— Прошу, скажіть як вас звати?

— Ванька Жуліковський. Одначе це вам нінащо не знається, бо це не мусить бути моє правдиве прізвище — забормутів Жуліковський.

— Бачите, господине Жуліковський, я маю добру, стареньку служку. Коли вона думає, що я добре не повечеряв, то приносить мені ще повечірок, щоби я перед сном попоїв. Ії тепер нема дома, вона вийшла на євангельське зібрання. Кажуть, до нашого села прибув їх великий духовний вожд Рябошапка.

— Рябошапка, штундист? — крикнув низьким, басовим голосом Ванька Жуліковський. Його рука, що несла канапку до уст, здержалася і він з отвореним ротом дивився здивовано на батюшку, почувши прізвище Рябошапки.

— Він одного разу сидів разом зі мною в тюрмі, за образу релігії, чи там щось.

— За „образу“ релігії! — подумав батюшка. — Це за моїм старанням він дістався до тюрми, де пересидів бідака 8 місяців — докорив сам собі Кольніков.

Жуліковський з великим апетитом замітав усе, що було на таці.

— Це, досить тяжкі часи — зауважив батюшка.

— Тяжкі! І то ще які тяжкі! Кожен боїться прийняти до праці, бо каже, що я бродяга, з вигляду небезпечний. За найменшу річ карають тюрмою. Колись кралося і ніколи чоловік тюрми не бачив...

— Але я не про це — перебив батюшка Ісаїя. — Вернімся до Рябошапки. Ви кажете, що ви його знаєте?

— Знаю, як я вже сказав. Ми оба пересиділи разом через 8 місяців в тюрмі. Там він багато з моїх товаришів потяг за собою. Найбільшу кривду він зробив мені тим, що навернув до себе, чи як він там каже до Христа, мого самотнього товариша, котрий з малку зі мною спільно крав, розбивав, пив і більшість наших молодечих літ пересиджували разом у тюрмі. Тепер довідуюся, він ходить з Рябошапкою і помагає йому здобувати людей для його ціли.

Кольнікова здивувало таке говорення. Також його дивувало, що цей чоловік говорить про злочин, крадіж, тюремні ґрати, якби це була зовсім буденна річ і його чорний фак.

— Пожалуйста, скажіть як цей Рябошапка навертав злочинців в тюрмі до Господа? Це мене цікавить — спитав батюшка.

Його „гість“ присвоївся і розсівся вигідно на кріслі.

— Він це робив зовсім просто. Перш усього він своїм співтюремникам розказував, яким він був колись грішником і зненавидженою людиною в його родині і селі, потім як він навернувся до Господа і як тоді з його грудей упав немовби тягар і він почував себе вільним, свободним і спасеним. Далі він нам говорив, що ми також можемо і мусимо позбутися наших гріхів, коли хочемо жити кращим життям і бути позитивними серед суспільства. — Ванька, говорячи ці слова, поважно спустив голову і щось думав, але батюшка перервав мовчанку і питав далше:

— Чи він говорив вам, які то він мав гріхи, яких позбувся при помочи свого Спасителя?

— Я не знаю, здається він щось там згадував про зажерливість, про жадобу мамони світа цього, безбожність, п'янство, ідолослуження і инше.

Тут знов запанувала довша мовчанка. Жуліковський наляв собі другу шклянку молока і випив її кількома ковтками.

— Чи він розказував, як людина може позбутися своїх гріхів? — знова задрожав голос старця в кабінеті.

— Він то все нам щось путав в тюрмі, що ми мусимо віддатися в цілості, тілом і душею, всі наші думки і діла, добрі і лихі, все те треба зложити у стіп нашого Спасителя, а Він обмиє кожного грішника своєю кров'ю пролятою на Голгофті. Чи воно так є батюшка, я цього не розумію.

Ісаія потакнув головою. — Так, Ванька, ми всі грішні люде є склонні до злого і нам всім треба каятися за наші гріхи перед Господом.

Ванька махнув заперечуючо рукою. — Ех батюшка, де ваші гріхи можна порівнувати з моїми? Я від шести літ крав, потім розбивав і чужоложив, а тепер ради лакімства лихого забив людину.

Батюшка здригнувся, але скоро опанував себе і спокійно сказав:

— То правда. Я однак скажу, що в очах світа цього ваші гріхи є іншого роду, а мої знов інші, але перед Богом вони є однаковими гріхами. Я не крав, не розбивав, нікого не замордував, та не розпивався, але я поповнив великий гріх в тім, що Бог поклав на мене, як на душпастиря, велику відвічальність за душі мого села, а я змарнував свій час і не виповнив цього великого святого обов'язку, а моя паства пішла сатані на поталу. Я горив за славою, багатством і вдоволенням самого себе... Що ви тепер знаходитеся в такому стані, це є моя, або подібних мені, вина. Я не постарався виховати нашу молодіж в дусі і послуші Христовім... Тепер нам самим треба спасіння і Спасителя... Ви, Ванька, показали мені в чім я згрішив...

— Хто, я? — спитав здивовано злочинець, дивлячись в очі старцеві.

— Так, ви і сотки подібних вам в мому селі є доказом, що я у своїй праці не дописав.. Сам я відвічальний за змарнований час.

— Батюшка, ваше змарновання часу в порівнянні з моїм нічого не значить... Більшість мого життя я пересидів в тюрмі, послідним разом мене засудили на ціле життя. Я постановив утекти з тюремних кігтів і свого доконав.

— Так Ванька, ви вирвалися ізза мурів терпінь і нарікань зі школи злочину, але я утік від Божого пляну, від Божих обов'язків, які мій добрий

Львівська державна
наукова бібліотека
№ 6599

11.008

Львів. Бібліотека
АН. УРСР

Отець на мене поклав, як душпастиря Його стада. Навіть тепер коли Бог хоче, щоб через мене повернути вас на Його божественну путь, я утікаю від цього і сумніваюся у своєму серці, чи зможе Бог спасати вас і направити на правдиву путь... Це що вас ваш життєвий товариш покинув і пішов дорогою Христа з Рябошапкою, — це не втрата, а великий здобуток і доказ цього, що Христос жиє по нинішній день, що Він має ту саму силу оздоровляти хорих, прокажених, та виганяти нечистих духів із нещасних жертв гріха...

Настала довга мовчанка. Старець обернувся до вікна і глядів в далеку пітьму, він в душі молився: „Боже, за весь час мого душпастирського життя я нікого не навернув на Твою святу путь, тепер коли раз в життю я стаю перед нагодою повернути отсю упавшу людину, Ти, о Боже, у цій найважнійшій хвилі мого життя будь мені учителем і нехай рука Твоя руководить мною і благословить мене у тім святім замірі... Господи, я піддаюся Твоїй святій волі“.

Мовчанку перервав Ванька.

— Батюшка, чи Христос може простити мені і чи хоче, щоби я найгірший з найгірших пішов Його слідами?

Батюшка Ісаія присунув ближче крісло, положив руку на коліна Жуліковського і промовив торжественним і тремтячим голосом:

— Приятелю, Христос ще на хресті простив двом розбійникам, котрі разом з ним висіли. Він простив тим, що розпинали Його, а до всіх тих, що обтяжені гріхом, терпінням і нуждею життям Він сказав: „Прийдіть до мене, всі знеможені і отягчені, а я упокою вас“. І ми також отягчені

тріхами звернімся з покаянням наших сердець і попросім прощення, то Він простить нам і прийме до себе.

Жуліковський опустил очі вниз і довго щось думав, відтак підніс голову і подивився в лице батюшки. Очі його були переповнені якоюсь жадобою, якимось ніжним бажанням, — вони немовби говорили, що їх змучена, обнажена душа готова прийняти до свого храму Спасителя Ісуса Христа. Вони оба глянули на малюнок, де Христос клячав і молився в городі Гетсемані. Тут вони оба вклякнули і горячо молилися. Злочинець перший раз у своєму життю клячав перед Господом. Він своїми простими словами молив Господа, щоб простив йому його провину і хоронив від покус у тім грішнім світі. Батюшка дякував Богу, що Він при кінці старечих літ дозволив йому повернути упавшу людину на праву путь. Жуліковський коли клячав, йому здавалося, що з його плечей спав гейби великий камінь, якийсь тягар. Він почув велику полекшу в нутрі своєї душі... Лице батюшки ясніло мов світло з радости.

У цей же мент з надвору далось чути сильне стукання до дверей резиденції. Ванька скочив на ноги, схопивши шапку в руки і звернувся до втечі. Однак на хвилинку задержався, щоби сказати батюшці:

— Це погоня за мною, шепнув злочинець. Ви не видасте мене?

Кольніков подивився на него. Його твар ясніла невинністю і любовію, так, що Жуліковський засоромився своїм дорікаючим питанням. Батюшка Ісаія сягнув рукою по Євангелію Саші і борзо вложив її в кишеню Ваньки.

— Ось це твій друг і дороговказ у всяких відносинах, а найбільше в тяжких хвилях твого життя. Най наш Господь Ісус Христос хоронить вас від нещастя — і подав злочинцеві сердечно руку на прощання. — Іди, Бог з тобою.

З надвору почувся ще сильніший голос стукання до дверей.

Ванька скочив до вікна, котрим увійшов, а звернувшись до батюшки побажав:

— Добра ніч батюшка!

— Доброго здоров'я, Бог з тобою! — повторив Кольніков.

Постать бувшого злочинця зникла серед дощової, бурливої нічної пільми. Батюшка зараз запер вікно і подався в сторону, де хтось безнастанно щораз сильніше гримав до дверей. Отворивши двері, перед ним стало двох озброєних здорових, високих муштин в одностроях тюремної варти. Вони доторкнулися пальцями своїх шапок, на знак віддання честі батюшці. Один з них нахмурено і різко промовив до Кольнікова.

— Ми в погоні за злочинцем, що втік з харківської тюрми і після інформації даної нам, він укривається у вашому помешканні. Є він тут?

— Тут у мене нема нікого, відповів спокійно Ісаїя.

— Але він тут був, перебив другий вартовий.

Батюшка мовчав. Він отворив двері і вказав рукою, щоби вартові увійшли до середини і переконалися самі. Старшина тюремної варти увійшов до середини, а другий стеріг дверей. Старшина скорим кроком увійшов до кабінету батюшки. Його бистрий і досвідчений зір в оден мент переглянув в подробицях цілий кабінет. Зараз він

замітив механічний знаряд злочинця, котрим отверається замки, вікна і двері.

— А це що?! — запитав гайдук — показуючи батюшці знахідку.

Батюшка довго дивився на це. По хвилі сказав:

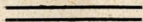
— Це інструмент злочину, що то його розкаяний злочинець оставив у стіп Христа. Замість нього покаяний грішник взяв зі собою Євангелію Христову, котра покаже йому, як отворяти закамєнілі серця людей, Він закрався до мене сам, але вийшов із звідсіля з Христом Спасителем, як своїм вічним другом... Хай Господь простить йому його провини.

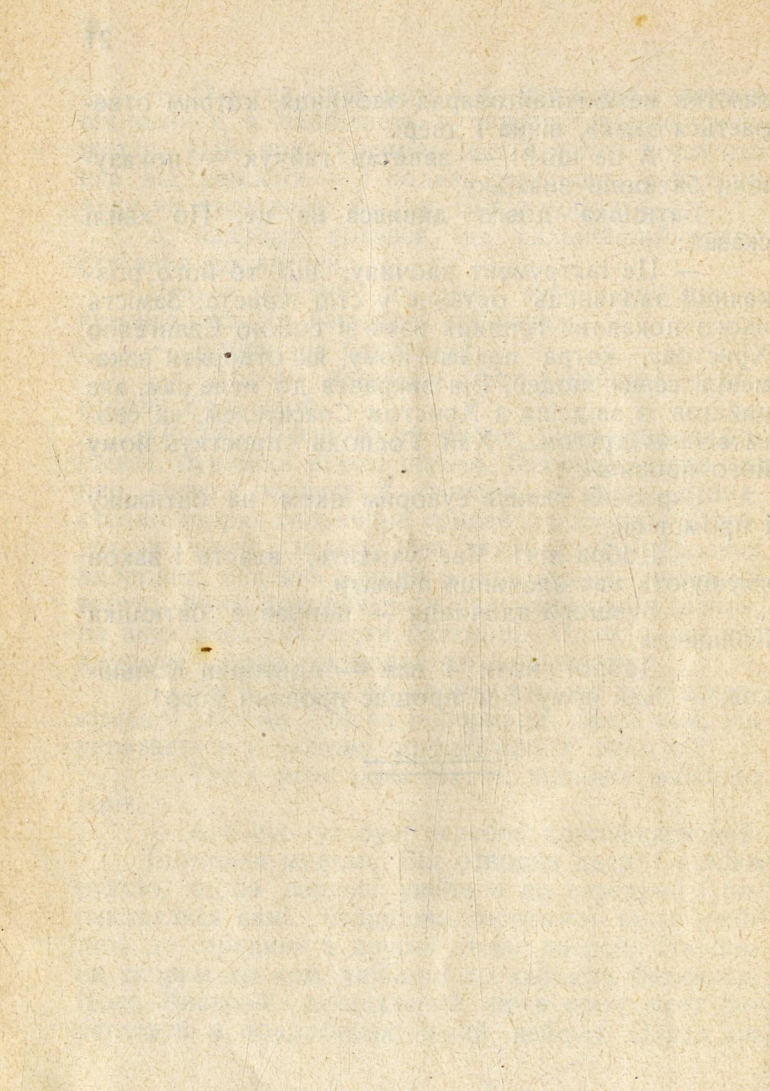
Вартовий глянув суворим оком на батюшку і промовив:

— Добра ніч! Час уходить, власть і закон змушують нас злочинця піймати.

— Бувшого злочинця — поправив батюшка Кольніков.

— Доброї ночі і вам — повторив Кольніков. — Хай йому Бог прощає провини його!

Релігійні пригоди
Гната Надвірного.

I.

Кожної погідної неділі Гнат вбирався скромно, але чистенько і святочно та спішив на площу під церкву. В Тарасівці воно уже так водилося від довшого часу, що з тих усіх, що йшли до церкви, одна четверта заходила до середини на відправу, а решта три четвертих заповнювала площу перед церквою. Гнат належав до тих останніх трьох четвертих. Все в неділю і свята ця широка площа перед церквою була трибуною для Тарасівки, була тим, чим був колись форум для Риму. Тут гуртувалися селяне з різних станів і переконань; звичайно ставали групами, з котрих кожда мала свого улюбленого провідника й улюблену тему балачки. Гнат теж мав свою групу і то найбільшу. Тай не дивниця: бо ж він скінчив три гімназіяльні класи, був, як селяне говорять „на війні і в Наталії через кілька літ як полонений“; багато прочитав і прожив сорок літ і ще з верхом. Ну і будь-що-будь з ним село числилося і любило його слухати.

Одно, що добродушні і побожні люди не злюбили у Гната, це було те, що він вже двадцять літ неділями і святами іде в напрямі до церкви, але далше не ступає, як на площу перед церквою. Деякі навіть пішли так далеко, що за-

числили Гната до „безбожників“. А це все таки поважно турбувало його добру дружину Гафію. Помимо її старань і заходів, помимо старань місцевого пароха Балинецького і останньої кількандневої місії, вмисно зладженої проти „безбожників“, поступовців, відступників то що, Гнат однак надалі стояв при своїм, як дуб серед бурі і громів.

Кожного разу, коли парох говорив проти гріха, проти безбожного життя, що люди не ходять до церкви і не сповідаються, тоді Гафії видавалося, що на неї ціла церква показує пальцями та говорить:

— Гафіє, бери на розум, це ксьондз проти твого Гната говорять.

Гафія червоніла зі сорому, а як приходила до дому, то гірко дорікала Гнатові, за його „безбожне життя“. Однак поза тим ціле село уважало його за добру і чесну людину. Це теж добре знала Гафія. Вона знала, що Гнат має свої вироблені релігійні погляди, що він їх придержується і буде придержуватися. Вона лише хотіла, щоби Гнат принаймні про людське око час-від часу зайшов до церкви. А то ні. Затявся і ані на крок.

Було підчас дорікання Гнат каже:

— Гафіє, ти знаєш, чому я не йду до церкви? Мене ця церква не направить, як і не направила мого покійного батька... Ось подивись на тих чоловіків, що ходять до церкви та шей тримають свічки: таж більшість з них так знушаються над своїми жінками, піячать, злословлять, побивають один одного, що борони Боже!... Хіба це добре?...

Від смерти свого батька, Охрима, Гнат виробив собі отакий світогляд відносно церкви. Батько був першим газдою в селі, а в додаток ще й па-

ламарем. Лихо хотіло, що Охрим побратався з Майорком, в коршмі якого й пішла більша частина маєтку і здоров'я. Через надмірне уживання алкоголю Охрим дістав рака в кишках і передчасно пішов з цього світа. Ще підчас слабости Балинецький дуже часто відвідував Охрима і вже на смертному ложі прямо вимусив від нього, щоби записав п'ять моргів поля на парафію, що межувала якраз з ерекціональним ґрунтом. Зараз по смерті батька Майорко забрав більшу часть маєтку за довги, а те, що зісталось, забрав парох, як даровизну на парафію. Родина опинилася відразу в скрайній нужді. Річ ясна, що Гната забрано з гімназії, чого він не міг і не може переболіти до нинішнього дня. Отже просто з матеріальної і особистої точки погляду Гнат ненавидів коршму і поборював де міг п'янство; церкві ж і парохіві він не приписував жадної моральної вартости, хочби з тої причини, що ця інституція, котрій Охрим так вірно служив, не потрапила чи не хотіла відвернути від п'янства і спасти від матеріальної руїни.

Ось це була одна з головних причин, чому Гнат зірвав з церквою. До того Гнат належав до поступової партії і, як поступовець та карний член партії, придержувався її програми, котра то програма приказувала членам стояти осторонь воюючої церкви.

II.

Більше, як партія, більше, як церква, лежало на серці Гната взірцеве виховання його дітей. Ромкові було років п'ятнадцять і він уже ходив в місті до п'ятої гімназійної класи, а Іринці, що пе-

речитала цілу Гнатову бібліотеку, в котрій було споре число антирелігійних книжок, минав тринадцятий рік. Як Ромко, так і Іринка у своїх молодечих переконаннях пішли по стороні батька, а навіть декуди випередили його. Ромко перенявся добре духом гімназії, де уважалось, переважно між старшими учнями, за поступовість бути байдужним до релігії і робити собі з неї предмет кпин. Таке скорє зірвання з релігійними почуваннями дітей, не було для Гната побажаним. А вже таки добре журило його, коли до його ух доходили такі уривки бесіди:

— Навіть худоба, коли ляже, то вздохне шире, немов би якійсь вищій істоті віддавала хвалу, а Гнатові діточки без молитви до снання йдуть і без молитви встають... Творця свого не знають...

— Від кого ж навчатись інакше? — додавав часто хтось з гурту.

На душі Гната давався часто чути тягар відвічальности і вини за позбавлення дітей релігійного почування і знання. Та не тому, що люди так говорили, але тому, що він часто сам відчував потребу молитви і спокуси з вселюдським духовим єством. Це відчування проявлялось особливо тоді, коли він в журбі, віддалений від гаміру села, в саду серед тишини й природи, давав волю своїм думкам; тоді в його душі являлось почуття і бажання спільного, родинно-релігійного співжиття, спільної молитви, роздумування і взагалі лучби з Богом.

— Чей-же весь розумний світ вірить в якесь вище єство, з кстрим людина повинна мати якийсь звязок. Чи добре я роблю, що стою осторонь від релігійного життя?

Але таким думкам і такій тузі за чимсь вищим, понад буденне, матеріяльне, перегороджували дорогу інші думки...

— Чи можеш ти, як поступовець, пригнути свої коліна зі своїми дітьми перед тим, кого не бачив і не знаєш? — говорила друга думка: — а що зробити з програмою партії?

Але всякі такі релігійні почування Гнат скоро в собі гасив, пояснюючи це тим, що, коли нема кращої, розумнішої релігії від тої, яку покинув, то краще мати з релігією якнайменше до діла.

Гнат мешкав як раз проти церкви, а біля нього в другій хаті з повстанням євангельського руху в його селі, відбувалися євангельські богослуження. Отже з одного боку католики, з другого євангелики, а Гнат в середині стиснений, як в канавці. І через це чи він хотів, чи не хотів, — він все мусів стикатися з релігійним питанням.

III.

Було це по школі і Ромко якраз приїхав на вакації. В неділю всі засіли святочно коло стола, з виїмком Гафії, що саме вернулася з церкви і по старому звичаю сиділа собі біля печи на лавочці і їла з мисочки сама. Гнат їв з одної миски з Іринкою, а Ромко осібно. Цим Гафія навіть образилася, тому що школа зробила Ромка гордим, бо, мовляв, „закоштував трохи науки і мійського життя, та вже і з батьком не хоче їсти з одної миски“.

Ромко при столі весело розмовляв з батьком, але Гафія далі сердито мовчала. Ця мовчанка для Гната була зрозумілою.

— Як там: дуже Балинецький свѣрив на це?
— зачав бесіду Гнат, маючи на увазі новостворену євангельську громаду в Тарасівці, що не мало клопоту і страху надало місцевому священикові.

— От якби був добрий чоловік, то не дражнив би мене... Ти думаєш, що я не знаю, що ти ходив на це збіговище відступників?... Мав би пошанівок для старенького нашого ксьондза. Здається, щоби наш Балинецький мав золоте серце, залізні груди, а мову ангела, то й так люди не послухали б його у своїй закаменілості,...

Цей останньої фрази Гафія наслухалася нераз підчас проповіді Балинецького і тепер її висказала на адресу чоловіка.

— Гафіє, — сказав торжественно дріжачим голосом Гнат, — я Балинецького, як українця і людину поважаю, тай слухаю там, де треба, одначе ніхто не переконає мене, що я є зобов'язаний слухати його на сліпо, та не лише його, але й самого папу. Бо коли би всі хотіли виконувати накази папи і його ксьондзів, то людство у цивілізації, культурі і поступі мусіло би вернутися на кілька століть назад. Хіба ми не знаємо, що наприклад, в списі сілябус (сілябус — папський розпорядок) є заборонено папами різних часів читати твори найбільших і найкращих письменників Італії, Німеччини, й інших цивілізованих країв з різних областей науки і літератури? Будьмо певні, що коли папа прочитав би Шевченка, Франка, Драгоманова і прочих велитнів нашого національного і культурного життя, то напевно нашим добрим католикам заборонили би їх читати. А без них і їм подібних ми не цація.

Тут Гнат глянув на Ромка, з таким почуттям, немов би він говорив до великої товпи людей і ждав від них признання і оплесків. Але Ромка що інше заінтересувало. Він почув, що його батько був на зібранню євангеликів і хотів довідатися хто є ті євангелики і яка їх наука.

— Давно уже у нас ці євангелики, тату? — питає Ромко.

— Здається, уже давніше вони тут поширилися, а нині вперше мали своє богослуження.

— І ви там були?

— Зайшов для цікарости, — сказав несміло Гнат.

— А яке їх богослуження, чи таке, як у нас?

— Е, де там! Вони ці всі людські вигадки по-викидали. У них богослуження зовсім просте, на форму перших християн: пісня, молитва, читання Євангелії, проповідь, ось хребет і суть їх скромного богослуження.

— Із цього всього мене цікавить; про що їх піп говорив на проповіді?

— Вони ні попів, ані ксьондзів не мають. Мають проповідників, чи то пасторів, а всі кличуть себе братами і сестрами.

— Це гарно!

— Але мене власне цікавить, — про що говорив у своїй проповіді отсей їх проповідник?

— Говорив в проповіді про потребу правдивої релігії і правдивий поклін Богові; про існування Бога і докази на це. Одначе не накидав слухачам своїх думок, а старався збудити в них самих жажду і бажання доходити і розбирати про це, що є релігія, хто є Бог і докази Його існування.

Це, на мою гадку є добре, бо привчається людей до самостійного думання.

— Тату, а як ви думаєте: є Бог, чи нема? Які докази на Його існування? — несподівано запитав батька Ромко.

Гнат удав, що не чує того питання; він почув себе нагло заскоченим, бо хоч пережив сорок літ, а над цією справою серйозно не застановлявся. А в додаток він добре знав бистрий розум Ромка, отже знав, що якою небудь відповіддю його не вдоволить.

— Це питання не є легке і належить до тяжких до зрозуміння річей. Хоч би я пояснював, то ти цього не зрозумієш.

— Ні, татку, я зрозумію — лиш прошу говорити.

— Щоби зрозуміти, що є Бог, треба насамперед собі освідомити, що то є релігія. Але цей „виклад“ ми відложимо на середу, тоді по зможности поясню тобі. Згода?

— Добре татку, лиш прошу додержати слова!

Гнат був тої гадки, що краще відложити, бо в дійсности він не знав, що відповісти на таке несподіване питання, а в додаток ще в присутности Гафії, бо коли би не мудро псяснів, тоді б жінка напевно з нього глузувала: „от син взяв старого на бубен“. Гнат знав, що Гафія піде в середу до сусіднього села на храм, то за цей час він дещо прочитає і передумає і тоді на самоті зі сином дасть йому поучення в релігійних справах, як розумний батько повинен дати.

IV.

Більшу часть чергової ночі Гнат не спав, пробуючи найти відповідне пояснення, що то є релігія, котре би було зрозуміле й корисне для хлопця. Питання, хто є Бог, і докази Його існування відложив на пізніше. Він був тої гадки, що як зможе пояснити, що є релігія, то ті інші питання прийдуть лекше. По довгому роздуманню він прийшов до того пересвідчення, що щоби пояснити сичові що є релігія, то треба перш самому мати про це ясне розуміння.

— Що це є? — повторяв Гнат: — сорок літ пережив, не мало прочитав і здавалось, що добре розумію, що то є релігія, а тепер чим більше думаю, тим, здається, менше про ту річ знаю...

Він полинув гадкою в давні гімназіяльні часи, коли то в дитячій вірі студіював релігію і хотів з тих часів виробити собі поняття про це, що є релігія. Але це все видалося йому таке наївне і покручене, що ніяк не вдовoliло би Ромка.

Другого дня вже зраня Гнат нишпорив по книжках, перечитував це і те, що відноситься до релігії, звідки можнаби дістати відповідне означення релігії. Врешті знайшов старий катехизм, переглянув його цілого, але і там не знайшов розумного і путнього пояснення відносно релігії. Відтак взявся на дворі до праці, одначе його ум був заповнений тим самим питанням про тойже предмет.

Ось Гнат побачив добре йому знакового директора школи, що спішив з течкою до праці.

— Це знаменито; спитаю його, що він скаже про це — подумав Гнат.

На його щастя професор якраз зайшов сам до Гната. Слово по слові Гнат таки висунув своє питання.

— Пане директоре, ще одно хочу вас спитати: яку відповідь ви би дали на питання „що є релігія?“ Хочу такого пояснення про релігію, яке було би вдовольняюче й корисне для мого хлопця.

— Гм, якраз тепер дуже спішуся. Нині маємо останні екзаміни. Знаєте, це хоч буденна річ, а одначе досить трудна для пояснення, на що треба очевидно більше часу. Знаєте, краще буде, як спитаєте про це о. Балинецького. Це є його фах і річ певна, що він вам дасть вдовольняючу відповідь.

— Коли бачите, пане директоре, я з ним на военній стопі

— Ну, це не моя вина. Найдіть спосіб помиритися, тай буде добре.

Пан директор глянув на годинника, попрощався і скоро відійшов до школи. Мабуть тому, щоби Гнат не догадався, що він про релігію не більше знає від нього.

Гнат ще довго дивився в сторону директора, похитав головою пожалування гідно, махнув бай-дуже рукою і взявся до праці.

— Справді, — подумав Гнат, — воно не погано було би спитати Балинецького, що є релігія.

Він знав добре, котрого часу і котрою вулицею Балинецький буде йти на науку релігії, тепер властиво на екзамін. Огже ж таким дешевим коштом він напевно довідається від нього про це пекуче і йому конче потрібне питання.

Старий Балинецький немало здивувався, а разом і врадувався, коли Гнат поздоровив його на

вулиці і завів розмову з ним, а в додаток ще й про релігійні справи.

— Бачите, що є релігія?... Як би вам таке питання пояснити, — неохочо говорив парох. — Наша свята церква каже, що релігія є це віра в Бога і спосіб величання Його, на підставі того, що свята католицька церква до вірування подає...

По розмові з Гнатом Балинецький робив ріжні висновки, а навіть на слідуючу неділю виголосив на цю тему проповідь, в котрій доказував, що навіть довголітні найзавзятіші противники католицької церкви, по довшому блудженню вертають назад на її лоно.

Пояснення, яке дав Балинецький Гнатові, видалось йому за надто чимось мертвим, катихізаційним і перестарілим, з чого річ ясна Ромко мало зрозумів би і не був би вдоволений. І Гнатова думка в напруженні працювала далі, шукаючи шляхів до розвязки того незвичайно складного, як тепер Гнат зрозумів, питання.

V.

Понеділок минув, а Гнат помимо найщиріших старань, знав про релігію стільки, що й попереднього тижня. Увечорі він зайшов до читальні, переглянув ріжні релігійні газети і журнали, але про релігію нічого ясного не знайшов. Ще пробував зайти в розмову з чільнішими громадянами, які були тоді в читальні. Біля стола в читальні сиділи Федір Підлісний, хоч по фаху дяк, але свідомий громадянин; Михайло Чубко, провідник найдівійшого і найчервонішого гуртка в Тарасів-

ці; кооператор і кілька інших осіб. Гнат присунувся ближче до Федора Підлісного:

— Федоре, — промовив Гнат, присуваючися ближче до нього, — нині будемо вести бесіди на нову тему, але про старі, як світ, річі.

— Овва, а то що буде? — запитав цікаво Федір.

— Ти там бавишся з духовними справами, скажи мені: що є релігія?

— Ну, або ти не знаєш? — видивився здивовано Федір на Гната. — Чому мене питаєш? Таж ти ходиш до євангеликів, спитай свого пастора.

— Слухай, Федоре, якщо я там раз пішов, то це ще не значить, що він є моїм пастором; а врешті його нема і так в селі, то до кого піду?

— Нащо тобі знати?

— Хло, я зайшов собі в релігійне питання з сином і в середу маю йому викладати про те, що є релігія.

— Бачиш, Гнате, я знаю твого синка... Його яке-будь пояснення не вдовольнить.

— Товариші, — вихопився Михайло Чубко, — релігія — це буржуазна видумка і опіум, на те, щоби затуманювати робітництво і тримати його в неволі. Ми повинні поставити питання не про це, що є релігія, але як її позбутися.

— Хибно думаєш, товаришу! Я не є буржуй, а бідний зарібник, належу до робітничої партії і попираю справу робітничу, чим і як можу. Я уважаю для себе багатством це, що багато прочитав і багато бачив світа, — обізвався сивоволосий, як голуб, Іван Підкова: — Тож, як ми не можемо кричати „проч з медициною!“ тому, що багато лі-

жарів — це собі шарлятани і здирщики, без серця і милосердя для нещасною хворої людини, так само не можемо казати „проч з релігією!“ тому, що деякі наші попи — це собі шкурники, які дбають не про духове відродження народу, а про свою власну наживу. Ці люди не мають нічого спільного з правдивою релігією великого Учителя з Назарету, і тому годі нам через них винувати релігію взагалі, а ще правдиву релігію без людських домішок, яка опирається на Євангелії. Ми не то що не сміємо релігії брати на кпини і легковажити їй, а противно — повинні уважати за найважливішу річ у людському житті. Французька революція доти була поступом, потужним чинником і пострахом для тодішньої імперіялістичної і капіталістичної Європи, доки не почала серйозно поборювати і нищити тодішню християнську релігію.

Історія людства починається від релігії. Що маємо нині останки споминів про єгиптян, вавилонців, ассирійців, жидів, греків, римлян і що ті народи причинилися багато до піднесення людської культури, то сталося це завдяки високому релігійному розвоєві цих народів. Ще й тепер релігія для жидівського народу є силою життєдатною.. Цей дивний нарід, без території і без королів, розпорошений по цілому світі, живе, як одна нація, сильно об'єднаний, потужний і впливовий на господарське життя в цілому світі. Цю обставину завдячують жиди релігії.

Коли порівняти нас з американцями, англійцями й іншими народами, які є не лише глибоко релігійними, але ще висилають і ут. имують сотки і тисячі християнських місіонарів по різних закут-

ках світа, де ще нема християнської віри, то побачимо, що ми, українці, є одним з тих народів, котрі найменше вглиблюються в релігійні справи, а як інтересуємося, то у пустому формалізмі, мертвеччині і церемоніях. Тому то виступи проти релігії Михайла Чубки є зовсім не на місці і шкідливі.

Обмін думок на цю тему йшов далі, однак без користи для Гната в знайденню відповідного пояснення, що є релігія.

VI.

Речинець розмови Гната з Ромком зближався, однак Гнат не був до неї готовий. Навпаки — справа стала ще гірше замотаною. Врешті він з радістю пригалав собі, що недавно купив на зібранню євангеліків Біблію, котра, як пояснював євангельський пастор, є підставою і джерелом усіх християнських релігій. Гнат вдарив себе пальцем в чоло, докоряючи собі, чому він скорше на цю гадку не прийшов, бо був би оминув всі ті турботи. Взяв Біблію до рук і зачав переглядати картки, відтак взявся до перечитання першої глави Мойсея, але не найшов нічого, щоби вдоволило його бажання. Він перечитував зачала других розділів книг, але також без доброго вислідку. Раз він десь чув дуже влучне пояснення апостола Якова у своїм післанню про це, що є чиста і правдива релігія, однак не пам'ятав дослівно, а тепер, коли треба, ніяк не міг знайти цього місця.

*

*

*

Гнат, змучений фізично і умово, в теплий і погідний травневий вечір лежав на оборозі в со-

ломі і дивився залюбки на синє, погідне небо, вкрите безліччу зірок.

— Що за чудне твориво! — подумав Гнат.

У цей мент залунала пісня зі збору євангеліків, а голос її понісся по цілому саду. Гафія, маючи велику нетерпимість до цієї нової духової течії, зі злістю позачиняла вікна, щоб це їй не пригадувало про тих, що покинули „батьківську віру“. По відспіванню пісні Гнат далше дивився на зоряний небосхил.

— Ці безчисленні зірки, — переходив він думкою, — не стоять на місці. Вони, як каже наука астрономії, одна по при одну обертаються так, як наша земля навкруги сонця і других планет. Все воно обертається, десь прямує у безмежних просторах. Але де, звідкіля взялося і до якої мети безконечно прямує... ніхто цього не збагне! Отсі звізди, планети — все це як триби в годиннику обертаються. Мусить бути всесвітній, найвищий Ум, що всім тим пляново і розумно кермує... Ці люди, що мають непохитну віру в Бога і виконують Його волю, мусять чутися дуже щасливими... Як може пуститися отсей Чубко на безвіря і ще й других до цього намовляти? Волів би він вчепити собі млинський камінь і пірнути на дно моря... Ну, але що буде зі завтрашнім днем, з моєю відповіддю Ромкові?...

Він пригадав клич про потребу самостійного думання, отже постановив самому доходити того, що є релігія. Вернувся гадкою до шкільної гімназійної лавки і пригадав собі, що слово релігія походження латинського.

— Мабуть слово релігія походить з того самого коріння, що слово реліквія. Е, ні, це є зовсім

від чого іншого, хочай деякі церкви, є якраз лише реліквіями, та ще й вчать поклонятися реліквіям (мощам святих).

Гнат підогнав свою пам'ять і пригадав добре шкільну лавку; усвідомив собі, що слово релігія складається з двох латинських слів „re“ і „ligare“. Прислівник „ре“ в латинській мові означає: назад, знова і т. п., а слово „лігаре“ означає зв'язувати, лучити в одно. Отже лгаре разом з прислівником „ре“ означає: повторювати зв'язок, або злуку, між одною і другою особою чи Єством. Коли воно так, то релігія є постійне повторювання зв'язку між людьми і Богом, і навпаки — між Богом і людьми; така злука є вічною.

Він ще пригадав собі одно латинське слово: „об-лігаре“, з чого ми маємо: облігація, що дослівно означає — зобов'язання. Отже спільний корінь слів „ре-лігаре“ і „об-лігаре“ піддали гадку Гнатові про правдиве поняття, що релігія є не лише зв'язок між Богом і людьми, а також і зобов'язання, яке Бог, як батько небесний, виконує супроти своїх дітей; як теж і вимагає, щоби віруючі, як Його діти, сповнювали й свої зобов'язання супроти Нього. Гнатові стало ще ясніше, коли прийшов йому на гадку Христос. Тут теж він побачив зв'язок між Богом, Вітцем небесним і Сином Його, Ісусом Христом. А від Них Обоих походить і Дух Святий, і це робить трійцю в одній Особі. З цілого міркування він виніс, що релігія, це є суверенна гармонія між Богом і людьми.

Думаючи тим способом, Гнат став на твердих підвалинах, на яких встояли і далі стоять міліони віруючих християн, і які творять правдиву Христову Церкву.

Коли він так думав, любуючись видом вселенної природи, тоді знов дався чути голос евангельської пісні:

Всесильний! я Тобі молюся,
Всесвіту щілка я Твого.
Хто ти? Який? Даремно пнуса...,
Ні, не збагну во-вік того.

Во-вік наука не обійме
Всього, що Ти створив еси;
Даремно розум наш криластий
Шукає краю небеси.

Знемігшись, на ту пилину
Спускається, що ми звемо
„Вселенною“, що на хвилину
Її в імперії рвемо.

І тут безодня животвору,
І тут премудрість без кінця,
Однаково горі й долині
Сияє блиск Твого лиця!

Молюсь, не дай мені з роспуки
Зректися розуму мого!
Хай світло не згаса науки
В проміннях сяєва Твого!

Нехай мій дух в земній юдолі
Не знижується до звірят;
З Твоєї пресвятої волі
Нехай на віки буде свят!

Вікна в молиговному домі були відчинені, і Гнат міг чути слова пісні дуже виразно, і вони, як рівно ж і мельодія, прояснили його душу наскрізь.

— „Хто Ти? Який?... Ні, не збагну во-вік того“. Чи справді не збагну того, хто і який Ти, Боже? Знаю, що не можу збагнути Тебе своїм дотиком, чуттям чи розумом, але дивлячись на природу, дивлячись на отсі квіти, що так гарно і барвисто ростуть, дивлячись на отсе зоряне небо, це все говорить мені, що Ти є. Ти є першою причиною всіх річей і істот. Нічого не повстало само від себе. Все це є покликане до життя-буття чимось першим, а цею Першою Причиною є Ти, Боже!

Таке думання у формі молитви переходило через Гнатів ум. Так як в знайденню означення, що є релігія, так і тут він старався знайти розуміння Бога і Його існування через постійне і самостійне думання. Доказом для нього являлася сама людина з її душевними прикметами, з яких головними є: ум, себ-то сила думання, мораль, самосвідомість людини. Гнатові стало ясно, що це само від себе не могло повстати, а мусів і мусить бути Хтось, що мав прикмети ума, щоб цим обдарити людину. Людина, як одухотворене й моральне єство, колись мала свій початок на землі і що моральну і умову силу мусіла одержати від Першої Причини — Бога. Бо матерія ще ніколи не витворила розуму, думання, совісти, самосвідомости і волі. Отже, це нам може дати лишень Той, Хто має цю духову силу. Хоч ми Бога не бачимо, однак ми й не бачимо розуму, самосвідомости і волі людини, а через те,

що ми не можемо бачити розуму людського (думання), ми ж не можемо заперечувати що розуму нема.

Що Бог є рівно ж персональним Богом, то на це було доказом для Гната це все, що окружало його в цілій природі. Він бачив кругом себе в природі порядок і пляновість. Звізди, планети, землі, обертаються одна по при одну, як триби в годиннику. Річ ясна, що на це треба думання, пояснювання і розпоряджування. Отже мусить бути всезнаюча, всерозумна духова Сила, що всім рядить. Цей доказ він назвав **доказом існування Бога з точки пляновости і розумного розпорядження в природі.**

Що Бог є вічний і безконечний, доказом цього для Гната стали час і простір. Бо час і простір є прикметами вічності і безконечности. Тому мусить бути вічне і безконечне Ёство, котре існує вічно у вічному і безконечному часі і просторі. А тим Ёством є Бог.

Таке думання поставило Гната не лише на трівких підвалинах. але допомгло будувати йому будинок на камені і коли полили дощі, надійшла повінь і забуяли вітри, то він встояв на своєму місці.

VII.

В середу по полудни трапилося так, що Гнат був сам з Ромком в хаті; отже була добра нагода зайти зі сином в обіцяну поважну духову розмову.

— Ромку, я винен тобі деякі пояснення в справі релігії, — що це було?

— Оскільки я пам'ятаю, татку, це було щось про означення релігії.

— Знаєш, це є річ далеко тяжча, як я думав. Хоч люди дуже багато говорять про релігію у їхній поточній мові, то однак ми мало знаємо, що в дійсності є релігія, і мало застановляємося над цим.

— Чому, татку, так?

— Раз, що люди не хочуть глибоко і серйозно думати і пірнути до дна річі, а друге, що будь-що-будь, це є трудна справа. В додатку наша мова не є ще добре розвинена, і часто бракує слів, щоби пояснити якусь річ як слід. Є річі, про котрі ми знаємо дуже добре, однак бракує нам нераз слів і способу як слід вияснити їх. Приміром, я є твій батько, ти є мій син і на світі нема нічого такого доброго, чого я не хотів би зробити для тебе. Рівно ж і для тебе нема нічого такого, що би ти не хотів зробити для мене. Однак, коли би я тебе спитав, чому воно так є і що нас лучить, тобі би було трудно сказати, чому воно так і яка причина в тому.

— Ні, татку, я не бачу трудностей: це тому, що між нами є вітцівська і синівська любов.

— Воно по часті так, або радше скажу в цілості так. Однак попри любов є ще щось друге. Нас рівно ж лучать обов'язки супроти один-одного: спільне заінтересовання, спільні природні прикмети і багато подібного, що робить один сильний і нерозривний зв'язок між нами... Зрозумів?...

— Зрозумів, але мені ніколи не приходило ще на думку.

— Ми отже тепер, — продовжував далі Гнат — відчуваємо між собою зв'язок, хоч його не ба-

чимо і не можемо доторкнутися до нього; а навіть не маємо й відповідних слів на пояснення цього зв'язку між сином і батьком, чи навпаки між батьком і сином. Що до цієї зв'язи — злуки, то ми читаємо в історії і в романах про великі героїчні і подиву гідні діла, які часто поповнював батько ради сина, або син ради батька. Та все ж ми не можемо цього ані висказати, ані як слід зрозуміти.

— Хиба, тату, тим хочеш сказати, що те, чого ми не розуміємо і не можемо пояснити, то це є релігія?

— Ні, я так не думаю, Власне прямую до цього, щоби цю справу якраз роз'яснити. Щоби зрозуміти, що є релігія, треба згадати, хто є Бог.

Гнат тримав свій ум напружений, чисто як ученик підчас екзамену. І ще на нещастя йому не ставало деяких слів на пояснення.

— Хто є Бог? — запитав Ромко.

Гнат помітив, що тоді, коли він був на самоті, думуючи про Бога і Його великі діла, його ум тоді працював краще і він ліпше розумів ту справу. Однак він напружив звої сили і далі пояснював:

— Бачиш, зачинаємо від того, що загально розуміють про Бога: Бог є найвище Єство, вічний і безконечний Дух. Сотворитель і Володар всесенної. Одначе для нас буде краще і легше зрозуміти, хто є Бог, коли будемо думати про Нього в тому відношенні до цілого людства, в якому бачимо доброго батька до сина, і сина до батька. Так як між нами є зв'язок, так і між кожним сином і батьком, та навпаки між батьком і сином, є така лучба, і то без різниці, чи то хоче хто

цього звязку чи ні. Ми можемо вірити, або і заперечувати, однак Він є і буде. Так само і релігія. Це є звязок між Богом і людьми. Є люди, що виступають проти цього звязку, себ-то релігії, заперечують існування Бога, а все ж таки релігія є, була і буде, та буде лучити далі людство з Богом. За поміччу релігії, злучимося з Богом, люди будуть об'єднуватися і лучитися зі собою, щезнуть міжусобиці, свари й війни, зрівнюються верхи і низи, та всі злучаться в одно велике братерство, в одну велику сімю.

— Е, тату, чи в дійсности ви так думаєте, що релігія лучить в одну сімю усіх? Я цього не бачу, замітив Ромко.

— Маєш в частині рацію, але не забудь того, що християнство ще в частині є не звершений ідеал.

— Що під тим, татку, треба розуміти?

— Візьмим для кращого розуміння ось такий примір. Ти часто говориш, що хотів би бути лікарем, бо тим способом допоможеш багатьом терплячим і хворим, будеш вказувати, як вести краще, більше гігієнічне життя і багато подібного. Однак ти не є лікарем, — це є лише твоїм ідеалом. Ще візьме тебе довгий час, поки ти будеш лікарем. Але це, що ти маєш перед собою ідеал, це вже помагає тобі досягнути його. Ти будеш працювати в тому напрямі, пильно учитися, і відтак робити досвіди і таки колись станеш лікарем, та досягнеш свій ідеал. Так само і людство, як цілість, має перед собою багато ідеалів до досягнення. А один з найважливіших ідеалів, це звершення Христової Науки серед цілого людства. Треба нам краще зрозуміти релігію і чим скорше ми її зрозуміємо,

тим скорше ми побачимо зєднання людства в одно велике братерство.

— Ну, а що буде з поганами, такими як китаїці, гіндуси, різні півдикі поганські племена у Африці то-що? Вони ж мають іншого бога.

— Я цього не казав би. Є лишень один Бог, але китаїці мають інше поняття про Нього; гіндуси задивляються на Бога з іншої точки розуміння, жиди знов з іншої, а ми також з іншого боку, а то тому, що ми всі мало знаємо про Нього. Навіть між христіянами не всі однаково розуміють Бога. Католики інакше розуміють Бога, а євангелики знов інакше. Розуміється, порівнюючо, одна з тих всіх релігій мусить мати більшу рацію і в своїм релігійнім життю більше зближена до Бога. Та релігія, котра є правдивіша, та побідить. Але про це, хто має більшу рацію поговоримо іншим разом. Врешті історія сама покаже. Одно є ясне, що всі народи, всі раси, всі релігії, всі церкви і всі одиниці стремлять до того, щоби краще зрозуміти релігію і Того, кому поклоняються. Памятай, що релігія це не є звичайний звязок, з якого можна увільнитися, подібно як і син не може увільнитися зі звязку з батьком. Хоч би він вирікся, покинув і заперечив всяку лучність з батьком, все ж ця ідея і факт, що він є сином батька, остається раз на завжди. Деякі люди говорять, що вони не мають нічого спільного з релігією і Богом. Але це не правда. Так, як ніхто не може сказати, що він не має нічого до діла з воздухом і світлом, або темрявою, так не можна говорити, що хтось не має нічого спільного з релігією. Ти можеш казати, що ти не віриш у світло, або в темряву, одначе що б ми не говорили, сонце все

буде сходити і заходити і присвічувати навіть тим, що заперечуюсь його світло.

Тимчасом сусід Стефан надійшов до Гната.

— Славайсу... Про що оба радите? — спитав Стефан.

— Тато розказував мені дуже багато про релігію. Я більше від татка довідався за кілька годин, як від нашого катехита за кілька літ.

— Коли так, то ви, Гнате, поклали сильні підвалини, на котрих можна побудувати кріпку будівлю.

— Ну, я так не казав би. Ми люди німічні і все, що ми можемо зробити, як одиниці, то це покласти тут і там камінь на підвалини з надією, що другі стануть до помочі, до дальшої роботи над будівлею, яка могла би встояти в нашій життю підчас дощів, повені й бур.

144 6599 7861

ВІРА і НАУКА рл

ВИХОДИТЬ
в Коломиї, вул. Українська ч. 30.

„ВІРА і НАУКА“
працює над особистим оновленням
родинного, громадського, церковно
го, господарського та політичного
життя Українського Народу на під
ставі науки Св. Євангелії нашого Гос
пода Ісуса Христа.

Передплата на „Віру і Науку“ виносить:

на рік		10 золотих.
на піврік		6 „
на чверть року		3.50 „

До Злучених держав Північної Америки та Канади, як і взагалі до усіх країв поза Європою, річна передплата 2 долари. — Лише до тих європейських держав, що межують з Польщею, річна передплата в рівновартості 1.50 дол.

Адреса :

„ВІРА і НАУКА“

КОЛОМИЯ, вул. Українська ч. 30.

PA 6.599y